

การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเข็กน้อย
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
Participatory Community-Based Tourism Development in Khek Noi Subdistrict, Khao
Kho District, Phetchabun Province

เพชรายุทธ แซ่หลี่¹ อลงกรณ์ เมืองไหว¹ วชิระ วิจิตรพงษา¹ และ ชิตณรงค์ เฟ่งแตง¹

¹คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Phetcharayud Sae-lee¹ Alongkorn Muangwai¹ Wachira Wichitphongsa¹
and Chitnarong Phengtaeng¹

¹Faculty of Industrial Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

วันที่รับ (Received) : 13 June 2025

วันที่แก้ไขเสร็จ (Revised) : 6 May 2026

วันที่ตอบรับ (Accedted) : 10 May 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในปัจจุบันของชุมชน (2) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันร่วมกับชุมชน และ (3) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเข็กน้อย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีการสำรวจและแบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสังเกต และการระดมสมองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในพื้นที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ตำบลเข็กน้อย มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงมาก เนื่องจากเป็นชุมชนชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติ การเกษตร และวัฒนธรรม ชุมชนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเขาค้อ พื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญสามารถเข้าถึงได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังขาดความร่วมมือ ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว มีข้อจำกัดด้านเอกสารสิทธิ์ที่ดิน การใช้ไฟฟ้า และข้อกฎหมายที่ซับซ้อน ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นชุมชนจึงควรเร่งสร้างความเข้าใจเพื่อจัดตั้งกลุ่มที่เข้มแข็ง และเพิ่มการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง จากการพัฒนาร่วมกันทำให้ได้ข้อสรุปเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว 4 รูปแบบหลัก คือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวชุมชนแบบผสมผสาน ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวโดยชุมชน; การมีส่วนร่วมของชุมชน; ตำบลเข็กน้อย

Abstract

This research aims to (1) study and explore the current major tourist attractions of the community, (2) analyze the current tourism environment in collaboration with the local community, and (3) develop a community-based tourism model for Khek Noi Subdistrict. The study employed a qualitative research approach. Data were collected through surveys and interviews, complemented by observation and brainstorming sessions with key stakeholders in the study area. The collected information was analyzed using descriptive analysis. The findings reveal that Khek

Noi possesses high tourism potential as it is the largest Hmong community in Thailand, distinguished by its unique culture and tradition. The community also offers diverse attractions, including natural, agricultural, and cultural tourism sites. Moreover, its location within Khao Kho District, a well-known tourism destination, allows convenient access for visitors. However, the community still faces challenges such as a lack of cooperation, limited knowledge of tourism management, insufficient tourism promotion, and constraints related to land ownership, electricity use, and complex legal frameworks. These limitations hinder the community's ability to fully utilize and develop its resources. Therefore, it is essential for the community to enhance understanding of tourism management, strengthen local cooperation, and continuously promote its tourism activities. Through collaborative development, four key tourism models were identified: (1) nature-based and adventure tourism, (2) cultural and traditional tourism, (3) agritourism, and (4) integrated community-based tourism. These models can serve as strategic frameworks for promoting community tourism development in the future.

Keywords: Tourism modeling; Community-based tourism; Community participation; Khek Noi Subdistrict

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชน โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและภูมิปัญญาของตนเอง เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. (2566) ได้กำหนดแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง สถิติของ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2567) จำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากผู้เยี่ยมเยือนทั้งคนไทยและต่างชาติในปี 2566 ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2565 จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของ ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว (2567ก, 2567ข) ในปี พ.ศ.2567 พบว่าทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจและยินดีใช้จ่ายกับสินค้าและบริการที่มีความเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะในท้องถิ่น ดังนั้นจึงถือเป็นโอกาสดีสำหรับชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นอยู่แล้วในการพัฒนาส่งเสริมและต่อยอด เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว

ตำบลเข็กน้อย เป็นชุมชนชาวม้ง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยผลกระทบจากการเมืองของประเทศประกอบกับการแทรกซึมและปลุกระดมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในปี 2511 ทำให้มีการสู้รบเกิดขึ้นในพื้นที่ ต่อมาในปี 2523 รัฐบาลได้มีนโยบาย 66/23 เรื่อง “นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์” โดยให้ผู้หลงผิดเข้ามามอบตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (พรท.) ส่งผลให้การต่อสู้ด้วยอาวุธระหว่างรัฐบาลกับคอมมิวนิสต์จึงสิ้นสุดลง ชาวม้งส่วนใหญ่จึงมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่บ้านเข็กน้อยจำนวนมากทำให้หมู่บ้านเข็กน้อยเป็นหมู่บ้านที่มีชาวม้งอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทย (ประสิทธิ์ ลิขิธา และคณะ, 2563) ตำบลเข็กน้อย มีพื้นที่ประมาณ 45,000 ไร่ ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ในปี 2564 ตำบลเข็กน้อย มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,878 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 16,224 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย, 2564) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูกพืช กล้วยไม้ และข้าวเป็นหลัก ด้วยจำนวนประชากรที่มากและพื้นที่ทำกินที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ประชากรบางส่วนต้องละถิ่นฐานไปประกอบอาชีพอื่นในต่างจังหวัด ส่วนประชาชนที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ต้องไปเช่าพื้นที่ในต่างจังหวัดหรือพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้เกิดต้นทุนในการเพาะปลูกที่สูงขึ้น ในปี 2561 “บ้านเข็กน้อย” หมู่ที่ 4 ตำบลเข็กน้อย ได้รับการคัดเลือกให้เป็น “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบ” ภายใต้

โครงการ “ไทยนิยม ยั่งยืน” (แนวน้ำ, 2561) เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นทั้งด้านวิถีชีวิต ภาษาและวัฒนธรรมประเพณี อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวยังไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องเนื่องจากเป็นการส่งเสริมเฉพาะด้านและเฉพาะกลุ่มในชุมชน ประกอบกับปัญหาโรคระบาด Covid 19 ส่งผลให้การท่องเที่ยวชุมชนจึงหยุดชะงักไป แม้จะมีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตำบลเข็กน้อย แต่ก็จะมีมุ่งเน้นเฉพาะการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น (จุฬา เจริญวงศ์ และคณะ, 2566; วิภาวดี พรพณิพันธุ์ และคณะ, 2566; สุกุล ศิริ และคณะ, 2568; สุพงษ์ เพิ่มพล และศรีธัญญา ศรีทอง, 2566) ชุมชนตำบลเข็กน้อยไม่ได้มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ที่ควรได้รับการส่งเสริมและบูรณาการในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อให้ทุกกลุ่มได้รับการส่งเสริมและสามารถตอบสนองความต้องการและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่หลากหลายได้ ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของตำบลเข็กน้อย วิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชน ผู้นำชุมชน กลุ่มวิสาหกิจ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและองค์กรบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย ได้มีส่วนร่วมในการวิจัย รวมถึงการนำข้อมูลและผลงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการผลักดันและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในปัจจุบันของชุมชนตำบลบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันร่วมกับชุมชนตำบลบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนตำบลบ้านเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยว

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยสามารถสร้างรายได้ที่มีมูลค่าอันดับหนึ่งของการค้าและบริการของประเทศไทย ส่งผลทำให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นและสามารถสร้างกระแสเงินทุนหมุนเวียนในประเทศให้เพิ่มขึ้น

องค์การการท่องเที่ยวโลกได้กำหนดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวไว้ 3 รูปแบบหลัก (วาริชดี มัธยมนุรุช, 2560) ดังนี้ คือ

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วย 5 รูปแบบย่อย ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agritourism) และการท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism)

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหรือชมความงามทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีหรือวิถีชีวิตของผู้คนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ประกอบด้วย 3 รูปแบบย่อย ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism)

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตามความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 10 รูปแบบย่อย ได้แก่

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หรือการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health Beauty and Spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation Tourism) เพื่อทัศนศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา หาคำความรู้ สัจธรรมแห่งชีวิต

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เพื่อท่องเที่ยวและเล่นกีฬาตามความถนัดและความสนใจในประเภทกีฬานั้น ๆ

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Travel) เพื่อรับความสนุกสนาน ตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay & Farm Stay) เพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไปเยือน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) สำหรับกลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) เป็นการจูงใจเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เป็นการให้รางวัลและจูงใจเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายให้

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=meeting/ I= incentive/ C=conference / E=exhibition) เป็นการจูงใจเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้จัดประชุม มีรายการจูงใจเที่ยวก่อนการประชุม และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุม หรือสำหรับผู้ติดตาม

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสาน เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo- historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (Agro-cultural Tourism) เป็นต้น

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นและผลักดันให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการท่องเที่ยวผ่านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการจัดการทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนนำไปสู่คุณภาพชีวิต ความสุขของคนในชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมกัน (พัฒนาศ วงศ์พัฒนศิริ, 2562) ตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จและก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน โดยใช้แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับชุมชนเป้าหมาย ได้แก่ บ้านนาต้นจั่น จ.สุโขทัย ที่ได้มีการรวมกลุ่มนำวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนมาชูเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างเช่น การทำผ้าหมักโคลน การทานอาหารท้องถิ่น (ข้าวเปี๊ยะ) รวมถึงการจัดทำโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวเข้าพัก เยี่ยมชมและทำกิจกรรมภายในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้จากการจ้างงาน การเข้าพักของนักท่องเที่ยว การขายสินค้าและของที่ระลึก การเช่ายานพาหนะต่าง ๆ มีการจัดสรรและแบ่งปันรายได้สำหรับใช้ในการพัฒนาและช่วยเหลือชุมชนด้วย (วีรญา พรหมประสิทธิ์, 2565) ด้วยความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนที่ต่อเนื่องทำให้ชุมชนบ้านนาต้นจั่นได้รับรางวัลกนิรี ด้านแหล่งท่องเที่ยวดีเด่น ในปี 2566 และได้รับมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในปี 2567 (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2568)

แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เป็นการพัฒนาดำเนินการจากแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยเป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยและการปฏิบัติจริง เพื่อมุ่งเน้นการแก้ปัญหา โดยมีแนวคิดที่เน้นให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย การแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ ตามอย่าง โกลด์สไตน์ (2563) ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่ตั้งอยู่บนการแสวงหาความร่วมมือระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยเฉพาะชุมชนและประชาชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ แล้วนำมาพัฒนาโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้กับการวิจัย เพื่อผลักดันและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยร่วมกัน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

การวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix

การวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร หน่วยงานหรือพื้นที่ในปัจจุบันที่สนใจ เพื่อค้นหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและสิ่งที่อาจเป็นปัญหา อุปสรรคหรือภัยคุกคามที่สำคัญต่อการดำเนินการ หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือ การวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ส่วนการวิเคราะห์ TOWS Matrix เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการดำเนินงาน เพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่วางไว้ โดยมีขั้นตอนดังนี้ (คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2560)

1. ประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กร โดยการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรทุก ๆ ด้าน (คน เงิน วัสดุ การจัดการ) เพื่อระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กร รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กรเพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และผลกระทบก่อนหน้าด้วย

- จุดแข็งขององค์กร (S-Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่ควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้ และควรดำรงไว้ เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

- จุดอ่อนขององค์กร (W-Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในองค์กรนั้น ๆ ว่าปัจจัยใดขององค์กรที่เป็นจุดด้อยหรือข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือควรจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

1. ประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก โดยค้นหาโอกาสและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กร อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นโยบายของรัฐ สภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นต้น

- โอกาสทางสภาพแวดล้อม (O-Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบหรือก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรและองค์กรสามารถถกฉวยข้อดีหรือโอกาสเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็งขึ้นได้

- อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T-Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดบ้างที่สามารถส่งผลกระทบในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งองค์กรต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญกับกระแสดังกล่าวได้

1. วิเคราะห์ TOWS Matrix โดยนำจุดแข็ง-จุดอ่อน ที่เป็นปัจจัยภายในมาเปรียบเทียบกับโอกาส-อุปสรรคที่มาจากภายนอก เพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไร ซึ่งสามารถสรุปออกมาอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบ ได้แก่

- สถานการณ์ที่ 1 “จุดแข็ง-โอกาส (SO)” สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด เนื่องจากองค์กรค่อนข้างจะมีข้อได้เปรียบหลายอย่าง ดังนั้นผู้บริหารขององค์กรควรกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive

Strategy) เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้ โดยฉกฉวยเอาโอกาสต่าง ๆ ที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด

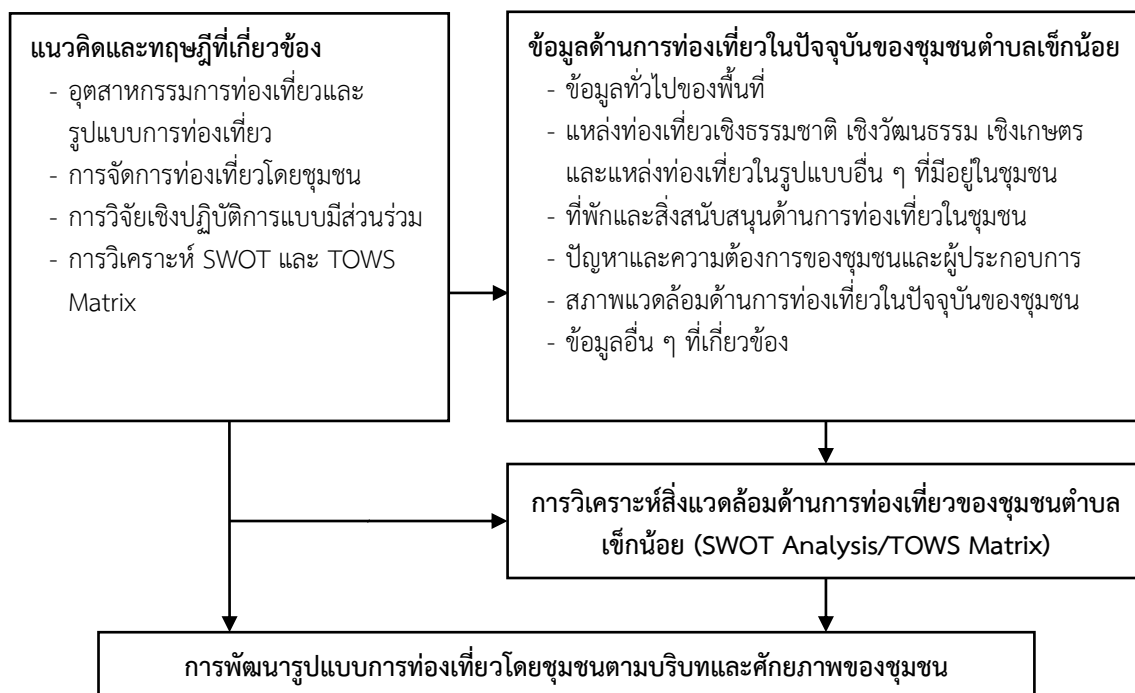
- สถานการณ์ที่ 2 “จุดอ่อน-อุปสรรค (WT)” สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอกและยังมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุด คือ สร้างกลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive Strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรคต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด

- สถานการณ์ที่ 3 “จุดอ่อน-โอกาส (WO)” เป็นสถานการณ์ที่องค์กรมีจุดอ่อนภายใน แต่ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสที่เอื้อประโยชน์หรือเป็นข้อได้เปรียบต่อการแข่งขันพัฒนา ดังนั้นจึงสามารถใช้กลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented Strategy) เพื่อจัดการหรือแก้ไขจุดอ่อนภายใน โดยใช้โอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้

- สถานการณ์ที่ 4 “จุดแข็ง-อุปสรรค (ST)” สถานการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน แต่ตัวองค์กรมีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็งหลายประการ ดังนั้นแทนที่จะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ก็สามารถที่จะเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือขยายขอบข่ายกิจการ (Diversification Strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทน

ในงานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเข็กน้อย เพื่อหากลยุทธ์หรือแนวทางในการการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเข็กน้อย

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนจากชุมชนและผู้นำชุมชนจำนวน 9 คน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 10 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และเจ้าหน้าที่รวมทั้งหมด 5 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการด้านที่พักและร้านอาหารของฝาก จำนวน 19 คน

เครื่องมือวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันให้ข้อมูล วิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และการระดมสมอง (Brain Storming) ประกอบกับการสังเกต (Observation) เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ สำหรับการเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ที่พักและสิ่งสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนจะใช้วิธีการสำรวจ (Surveying) และบันทึกข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องด้วยผู้วิจัยหลักเป็นชาวม้งซึ่งอยู่ในพื้นที่ชุมชนตำบลเข็กน้อยอยู่แล้ว จึงได้ประสานงานร่วมกับนายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยในการขออนุญาตใช้ห้องประชุมในการจัดประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและแจ้งความประสงค์ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ลงสำรวจในพื้นที่ของชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ เช่น สภาพพื้นที่ ตำแหน่งที่ตั้ง การคมนาคมขนส่ง แผนการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของตำบลเข็กน้อย
2. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรม เชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน
3. ข้อมูลด้านที่พัก และสิ่งสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น ร้านสะดวกซื้อ ร้านอาหาร สถานพยาบาล ร้านขายของฝาก เป็นต้น
4. ปัญหาและความต้องการของชุมชนและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในชุมชน
5. ข้อมูลสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบันของชุมชนตามหลักการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix โดยพิจารณาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวตามหลัก 6As ของ Buhalis (2000)

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจและการจัดประชุมระดมสมองแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและทำการวิเคราะห์เนื้อหาโดยการพรรณนา (Content Analysis) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเสนอแนะแนวทางหรือกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาปรับปรุงการท่องเที่ยวของชุมชน หลังจากนั้นให้ชุมชนได้ร่วมกันพิจารณา นำเสนอและพัฒนาตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน ผลที่ได้จากการวิจัยถูกนำเสนอในที่ประชุมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันประเมินและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง ก่อนที่จะส่งมอบข้อมูลและผลการวิจัยที่ได้ให้กับชุมชน

ผลการวิจัย

แหล่งท่องเที่ยว ที่พักและสิ่งสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวในชุมชนตำบลเข็กน้อย

ในปัจจุบันชุมชนตำบลเข็กน้อยมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลากหลายรูปแบบที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ ทั้งเชิงธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรมประเพณี เชิงเกษตรและอื่น ๆ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 16 แห่ง และ 2 ประเพณีที่สำคัญ ดังตารางที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน ได้แก่

- ผาตัดและดอยตัวเพ่ง แหล่งท่องเที่ยวทั้งสองแห่งนี้มีลักษณะเป็นยอดดอยสูงสามารถมองเห็นได้ไกล มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม ระหว่างทางจะผ่านพื้นที่เกษตรกรรมและป่าชุมชน ด้วยความสวยงามของธรรมชาติ อากาศที่เย็นสบายและเส้นทางที่ยากลำบากในบางจุดจึงกลายเป็นความท้าทายและชื่นชอบของนักท่องเที่ยวที่หลงใหลกับธรรมชาติและการผจญภัย โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนและฤดูหนาว เช่น กลุ่มฮิปปี้โปรด กลุ่มเอ็นดูโร่ อย่างไรก็ตามมีประชาชนบางกลุ่มเห็นว่าการท่องเที่ยวของกลุ่มเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ธรรมชาติและเส้นทางสัญจรของชาวบ้าน ดังนั้นจึงควรมีการพูดคุยเพื่อสร้างข้อตกลงในการจัดการและใช้ทรัพยากรของชุมชนร่วมกัน
- ป่าชุมชนตำบลเข็กน้อย เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนที่ยังคงความสมบูรณ์ของธรรมชาติ มีพรรณไม้ที่หายากและวิเวกธรรมชาติที่สวยงามซ่อนอยู่ เช่น ต้นเมเปิ้ลแดง ต้นเฟิร์นยักษ์ น้ำตกห้วยโป่ง ผาจี ซึ่งเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการเดินป่าและการผจญภัย โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาว
- ทวีทรัพย์ฟาร์ม เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบฟาร์มสเตย์ ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตั้งอยู่ติดกับลำน้ำเข็ก มีร้านอาหารและจุดบริการสำหรับเล่นน้ำ สามารถทำกิจกรรมที่หลากหลายได้ เช่น เล่นน้ำ เลี้ยงสัตว์ เยี่ยมชมสวนเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ ทานอาหารท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีที่พักและจุดกางเต็นท์บริการให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

ตารางที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว						
		เชิงธรรมชาติ	เชิงเกษตร	เชิงวัฒนธรรม/ประเพณี/วิถี	เชิงกีฬา	เชิงผจญภัย	โฮมสเตย์/ฟาร์มสเตย์	เชิง
1	ทวีทรัพย์ฟาร์ม	✓	✓	✓			✓	
2	น้ำตกสันติสุข	✓				✓		
3	ผาตัด	✓			✓	✓		
4	น้ำตกเข็กน้อย (น้ำตกแก่งสาวน้อย)	✓						
5	ดอยตัวเพ่ง	✓			✓	✓		
6	ป่าชุมชนตำบลเข็กน้อย	✓				✓		
7	การแข่งขันวิ่งเทรล	✓			✓	✓		
8	ศูนย์การเรียนรู้ไฟฟ้าภาคเหนือตอนล่าง (อะไรโนกอฟ)		✓				✓	
9	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตและแปรรูปแมคคาดีเมียเขาค้อ		✓					
10	สวนอโศกโศกโศก เขาค้อ		✓					
11	วิสาหกิจชุมชนศูนย์ท่องเที่ยววัฒนธรรมม้งเข็กน้อย			✓				✓
12	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าเขียนเทียนซิมัง			✓				
13	วิสาหกิจชุมชนผ้าปักม้งไคซ่าเข็กน้อย (Haib Tshaj)			✓				
14	วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรไฮแลนด์		✓					
15	วิสาหกิจชุมชนเข็กน้อย Ginger		✓					
16	ไก่อ้าพื้นบ้านและหมูป่าพื้นบ้าน (ม้งเซินเตอร์)		✓	✓				
17	ประเพณีปีใหม่ม้ง			✓				✓
18	ประเพณีกินข้าวใหม่			✓				

ที่มา: เพชรราชูท แชนลี้ และคณะ (2567)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของตำบลเข็กน้อย ได้แก่

- ประเพณีปีใหม่ม้ง เป็นประเพณีสำคัญของชาวม้งที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองหลังฤดูเก็บเกี่ยวพืชผล เป็นช่วงเวลาแห่งการพักผ่อน ความสนุกสนาน และการขอบคุณบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองและอวยพรตลอดทั้งปีที่ผ่านมา โดยมักจะจัดในช่วงกลางเดือนธันวาคม-ต้นเดือนมกราคม ทุกคนจะสวมชุดม้งที่ประดับตกแต่งด้วยลวดลาย เหยียดเงินและเครื่องเงินที่สวยงามมาร่วมงาน ดังภาพที่ 2 ในงานจะมีการแสดงและการละเล่นของกลุ่มต่าง ๆ เช่น การแสดงแคนม้ง (Qeej) การร้องเพลงพื้นบ้าน (Kwv Txhiaj) การประกวดสาวงาม การโยนลูกช่วง (Pov Pob) การแข่งขันยิงหน้าไม้และตีลูกช่วง กาซมวัวชน เป็นต้น

- ประเพณีกินข้าวใหม่ เป็นการเฉลิมฉลองสำหรับการเก็บเกี่ยวผลผลิตของชาวม้ง โดยนำข้าวเปลือกบางส่วนที่เป็นผลผลิตใหม่ของปีนั้นที่ได้มาคั่วก่อนที่จะนำไปสี แล้วนำมาประกอบอาหาร ทำให้ข้าวมีกลิ่นหอมและมีรสชาติอร่อย บางครั้งจะเรียกข้าวที่ได้ว่า “ข้าวน่านม” หรือ “ข้าวใหม่น่านม” ในงานประเพณีข้าวใหม่มักจะทานข้าวใหม่ร่วมกับน่านมข้าว (น้ำชาข้าวที่ได้จากการหุงข้าวใหม่) ไก่ดำต้มสมุนไพร หมูต้มผักกาดม้ง พร้อมกับน้ำพริกมะเขือส้ม

ภาพที่ 2 การแต่งกายชุดม้งในงานประเพณีปีใหม่ม้ง ปี 2567
ที่มา: เพชรยุทธ แซ่หลี และคณะ (2567)

นอกจากงานประเพณีแล้ว ยังมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าเขียนเทียนและผ้าปักม้งที่ผลิตและนำมาตัดเย็บเป็นสินค้าในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กระเป๋า หมวก เสื้อผ้า กางเกง กระโปรง ตุ๊กตา พวงกุญแจ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมและเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำ รวมถึงเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการแต่งกายของชาวม้งได้

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวด้านการเกษตร พบว่าในตำบลเข็กน้อยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลายกลุ่มที่ได้ทำการเพาะปลูกและแปรรูปพืชหลากหลายชนิด เช่น ไม้ กระชายดำ ชিং สมุนไพร อะโวคาโด และแมคคาดีเมีย เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมและศึกษาเรียนรู้ได้ตามความสนใจ

จากการสำรวจแหล่งที่พักและสิ่งสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ พบว่าในตำบลเข็กน้อยมีที่พักกระจายตัวอยู่ในชุมชนมากกว่า 12 แห่ง ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้กว่า 400 คน โดยที่พักส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นห้องพักรับรองบ้านพัก และรีสอร์ทตามลำดับ นอกจากนี้ตำบลเข็กน้อยยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่เอื้อประโยชน์และสนับสนุนต่อการท่องเที่ยวได้ ได้แก่ สถานีตำรวจย่อยเข็กน้อย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบล

เข็กน้อย ร้านยา ร้านสะดวกซื้อ ตู้กดเงินอัตโนมัติ ร้านขายของที่ระลึก บัม้น้ำมัน ร้านซ่อมรถ จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจัดทำเป็นแผนที่ท่องเที่ยวของตำบลเข็กน้อย ได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนที่ท่องเที่ยวของตำบลเข็กน้อย
ที่มา: เพชรยุทธ์ แซ่หลี่ และคณะ (2567)

ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเข็กน้อย

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกับชุมชนตำบลเข็กน้อย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการระดมสมองร่วมกับตัวแทนจากชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย โดยพิจารณาตามองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 6As ของ Buhalis (2000) คือ สิ่งดึงดูดใจหรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โปรแกรมท่องเที่ยว (Available Packages) กิจกรรม (Activities) และการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ผลการวิเคราะห์ SWOT ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเข็กน้อย มีดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

1. เป็นชุมชนชาวม้งที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา วัฒนธรรมและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และเป็นชุมชนชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย
2. มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงเกษตร และเชิงประเพณีวัฒนธรรม
3. มีสมุนไพรและอาหารเฉพาะถิ่นที่น่าสนใจ เช่น กระชายดำ ไก่ดำต้มสมุนไพร ข้าวใหม่มัด ไล่อวมัง พืชชาวม้ง เป็นต้น
4. มีทำเลที่ตั้งอยู่ในอำเภอเขาค้อ ซึ่งเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีชื่อเสียงของอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และชุมชนยังตั้งอยู่ติดกับเส้นทางหลัก มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและสามารถเข้าถึงได้ง่าย
5. เป็นแหล่งปลูกพืชที่มีคุณภาพและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

จุดอ่อน (Weaknesses)

1. ขาดความร่วมมือและการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งจากผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
2. ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งในระดับผู้นำและประชาชน เนื่องจากส่วนใหญ่เน้นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก
3. ขาดโปรแกรมการท่องเที่ยว การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักกันอย่างต่อเนื่อง
4. ชุมชนประสบปัญหาน้ำประปาไม่เพียงพอต่อการอุปโภคและบริโภค โดยเฉพาะในฤดูแล้ง
5. การจัดการระเบียบวินัยการจราจรที่ไม่เคร่งครัดทำให้คนในชุมชนขับรถไม่ระมัดระวัง
6. ขาดการจัดการความสะอาดในชุมชน เช่น การจัดการขยะยังมีการจัดการที่ไม่ถูกสุขลักษณะ
7. เส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่บางจุดมีความเสียหายไม่สะดวกต่อการเดินทางหรืออาจก่อให้เกิดอันตราย

โอกาส (Opportunities)

1. มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนให้คำปรึกษาในด้านการจัดการท่องเที่ยว เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น หากมีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวและอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก จะส่งผลให้นักเที่ยวมีความสนใจเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น
3. มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่รู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวอยู่แล้ว เช่น กลุ่มออฟโรด กลุ่มเอ็นดูโร่ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักในสื่อออนไลน์
4. มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจและเข้ามาเรียนรู้ภายในชุมชนแบบกลุ่มและแบบครอบครัวมากขึ้น
5. มีสื่อออนไลน์หลากหลายช่องทางที่สามารถใช้ในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้

อุปสรรค (Threats)

1. มีปัญหาเกี่ยวกับเอกสารสิทธิ์ การครอบครองและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ทำให้เจ้าของที่ดินไม่กล้าลงทุนและพัฒนาสำหรับการท่องเที่ยว
2. ติดเงื่อนไขทางกฎหมายกับกรมธนารักษ์ ทำให้การขออนุญาตใช้พื้นที่ และการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคทำได้ยาก ถึงแม้หน่วยงานภาครัฐจะมีงบประมาณแต่ก็ไม่สามารถนำออกมาใช้สำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้
3. มีปัญหาเรื่องการขยายเขตการใช้ไฟฟ้า เนื่องจากปัญหาที่ดิน

จากผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวของตำบลเข็กน้อย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ TOWS MATRIX เพื่อเสนอเป็นกลยุทธ์สำหรับส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของตำบลเข็กน้อยได้ ดังนี้

กลยุทธ์เชิงรุก (SO: จุดแข็ง+โอกาส)

1. $S(1-3)+O(1,5)$ ใช้เอกลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชนชาวม้ง ประกอบกับความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าในชุมชนมานำเสนอเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยการนำเสนอและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยใช้ป้ายประชาสัมพันธ์ในเส้นทางหลัก และประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานท่องเที่ยวของภาครัฐและช่องทางออนไลน์

2. $S(1-5)+O(2-5)$ สร้างโปรแกรมหรือกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนตามความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อโปรโมทผ่านสื่อออนไลน์และดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ เช่น กลุ่มออฟโรด และเอ็นดูโร กลุ่มนักวิ่งเทรล กลุ่มนักเดินป่า โดยสอดแทรกประเพณีและวัฒนธรรมเข้าไปในกิจกรรมที่จัดขึ้น

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO: จุดอ่อน+โอกาส)

1. $W(1-3)+O(1)$ จัดให้มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและสร้างข้อตกลงร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการฝึกอบรม การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจแก่ชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

2. $W(4-7)+O(1)$ ปรับปรุงระบบน้ำประปา ความสะอาด เส้นทางและการจราจรในพื้นที่ โดยขอคำแนะนำหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อชุมชนมีความพร้อมและรองรับต่อการท่องเที่ยวได้

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT: จุดอ่อน+อุปสรรค)

คือ $W(1-2) + T(1-3)$ ประสานความร่วมมือกับกรมธนารักษ์หรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อขออนุญาตขอกฎหมายเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ชุมชน เพื่อสนับสนุนด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ประกอบการในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองสำหรับรองรับการท่องเที่ยว

ผลการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเข็กน้อย

จากศักยภาพของชุมชนตำบลเข็กน้อยที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดดเด่นและน่าสนใจ ประกอบกับตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเขาค้อที่นักท่องเที่ยวรู้จักและสามารถเข้าถึงได้ง่าย ดังนั้นหากชุมชนสามารถบูรณาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ก็จะก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่ชุมชนได้อย่างไม่ยากนัก แต่ต้องประกอบอย่างหนึ่งที่ตำบลเข็กน้อยขาดไป คือ โปรแกรมหรือกิจกรรมท่องเที่ยวที่จะช่วยดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ทำกิจกรรมและใช้จ่ายภายในชุมชน ดังนั้นจึงให้ชุมชนร่วมกันพัฒนาตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวตามศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับชุมชน ผลการพัฒนาทำให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและผจญภัย เชิงวัฒนธรรมประเพณี เชิงเกษตรและการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน โดยจัดทำเป็นตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยว 7 โปรแกรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ของชุมชนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

โปรแกรม ท่องเที่ยว	แหล่ง ท่องเที่ยว	กิจกรรม	ประสบการณ์ที่ นักท่องเที่ยวได้รับ	กลุ่มนักท่องเที่ยว เป้าหมาย
1) โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิง ธรรมชาติและ ผจญภัย แบบ 2 วัน 1 คืน	ผาตัด-ห้วย ทรัพย์ ฟาร์ม	- ผจญภัยในระหว่าง เส้นทาง - ตั้งแคมป์/ชมวิว ทิวทัศน์ - เล่นน้ำ - ทานอาหารท้องถิ่น	- ความรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจจากการชม ธรรมชาติและการผจญ ภัยในระหว่างเส้นทาง - ได้รู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของ ชาวม้ง	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความท้าทายและการผจญภัยในแหล่งธรรมชาติ เช่น กลุ่มออฟโรดหรือกลุ่มเอ็นดูโรที่มีระยะเวลาค่อนข้างจำกัดในการท่องเที่ยว
2) โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิง ธรรมชาติและ	ดอยตั่ว เพ่ง-น้ำตก สันติสุข-	- ผจญภัยในระหว่าง เส้นทาง	- ความรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจจากการชม	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบความท้าทายและการผจญภัยในแหล่ง

โปรแกรม ท่องเที่ยว	แหล่ง ท่องเที่ยว	กิจกรรม	ประสบการณ์ที่ นักท่องเที่ยวได้รับ	กลุ่มนักท่องเที่ยว เป้าหมาย
ผจญภัย แบบ 3 วัน 2 คืน	ผาตัด- อะไรในกอ ไผ่	- ตั้งแคมป์/ชมวิว ทิวทัศน์ - เล่นน้ำตก - ทานอาหารท้องถิ่น - ชมสวนไผ่/เรียนรู้ การเพาะปลูกและแปรรูป ไผ่	ธรรมชาติและผจญ ภัยในระหว่างเส้นทาง - ได้ความรู้เกี่ยวกับการ เพาะปลูกและแปรรูปไผ่	ธรรมชาติ เช่น กลุ่มออฟ โรดหรือกลุ่มเอ็นดูโรที่มี ระยะเวลามากขึ้นในการ ท่องเที่ยว
3) โปรแกรมการ ท่องเที่ยวเชิง ธรรมชาติ (เดิน ป่า) แบบ 2 วัน 1 คืน	ป่าชุมชน ตำบลเข็ก น้อย (ผา กระทิง)	- เดินป่า/ผจญภัยใน ระหว่างเส้นทางเดิน ป่า - ตั้งแคมป์/ชมวิว ทิวทัศน์ - ชม/เรียนรู้เกี่ยวกับ พรรณไม้ใหม่ ๆ	- ความรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจและท้าทาย ระหว่างการเดินทาง ชมชน - ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ - ได้ความรู้เกี่ยวกับ พรรณไม้ใหม่ ๆ ในป่า ชุมชน	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ขึ้น ชอบการเดินทางป่า ผจญภัย และชมความสวยงามของ ธรรมชาติใหม่ ๆ แต่มี ระยะเวลาที่ค่อนข้าง จำกัดในการท่องเที่ยว
4) โปรแกรมการ ท่องเที่ยวเชิง ธรรมชาติ (เดิน ป่า) แบบ 3 วัน 2 คืน (ดังภาพที่ 4)	ป่าชุมชน ตำบลเข็ก น้อย (ผา จี-น้ำตก ห้วยโป่ง)	- เดินป่า/ผจญภัยใน ระหว่างเส้นทางเดิน ป่า - ตั้งแคมป์/ชมวิว ทิวทัศน์ - ชม/เรียนรู้เกี่ยวกับ พรรณไม้ใหม่ ๆ - เล่นน้ำตก	- ความรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจและท้าทาย ระหว่างการเดินทาง ชมชน - ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ - ได้ความรู้เกี่ยวกับ พรรณไม้ใหม่ ๆ ในป่า ชุมชน	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ขึ้น ชอบการเดินทางป่า ผจญภัย และชมความสวยงามของ ธรรมชาติใหม่ ๆ โดยมี ระยะเวลายาวนานมาก ขึ้นในการท่องเที่ยว
5) โปรแกรมการ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ประเพณี แบบ 2 วัน 1 คืน (ดัง ภาพที่ 5)	ประเพณีปี ใหม่ม้ง	- สวมใส่ชุดม้ง/โยนลูก ช่วง - ชมวิวชน/ชมการ แสดงและการละเล่น พื้นบ้าน - ทานอาหารท้องถิ่น - เรียนรู้วัฒนธรรม วิถี ชีวิตและความเป็นอยู่ ของชาวม้ง	- ได้ความรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรม วิถีชีวิตและ ความเป็นอยู่ของชาวม้ง - ความรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจในประเพณี วัฒนธรรม การแต่งกาย และการละเล่นของ ชาวม้ง	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ขึ้น ชอบการเรียนรู้เกี่ยวกับ วัฒนธรรมประเพณีหรือ ชอบเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ
6) โปรแกรมการ ท่องเที่ยวเชิง เกษตร แบบ 2 วัน 1 คืน	กลุ่ม วิสาหกิจ ชุมชนด้าน การเกษตร	- เรียนรู้การเพาะปลูก และแปรรูปพืชที่สนใจ	- ได้ความรู้เกี่ยวกับการ เพาะปลูกและแปรรูป พืช	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ขึ้น ชอบด้านการเกษตรหรือ สนใจพืชเฉพาะอย่างที่มี อยู่ในชุมชน
7) โปรแกรมการ ท่องเที่ยวชุมชน ตำบลเข็กน้อย	แหล่ง ท่องเที่ยว ธรรมชาติ,	- เรียนรู้การเพาะปลูก และแปรรูปพืชเกษตร	- ได้ความรู้เกี่ยวกับการ เพาะปลูกและแปรรูป พืช	กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบ ความหลากหลาย ทั้ง ธรรมชาติ วิถีชีวิต

ที่มา: เพชรรายุทธ แซ่หลี่ และคณะ (2567)

เที่ยวเขื่อนวชิราลงกรณ์

3 วัน 2 คืน

ผาวิ-น้ำตกผาวิ

ผาวิ

น้ำตกผาวิ

น้ำตกผาวิ

น้ำตกผาวิ

น้ำตกผาวิ

น้ำตกผาวิ

น้ำตกผาวิ

วันที่ 1 บึงเขื่อนวชิราลงกรณ์

เดินทางมาจนถึงเขื่อนวชิราลงกรณ์
8.30 น. รถออกจากบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์
9.30 น. ถึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ (ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร)
15.00 น. ถึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ (ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร)
- ที่พัก ณ บ้านพักเขื่อนวชิราลงกรณ์

หมายเหตุ : ระหว่างทางไปบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ จะมีการแวะดูทิวทัศน์เขื่อนวชิราลงกรณ์ และเขื่อน
กั้นแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 2 ผาวิ, น้ำตกผาวิ

6.00 น. ชมพระอาทิตย์ขึ้นที่เขื่อนวชิราลงกรณ์
- อุทยาน - เขื่อนวชิราลงกรณ์
กับของอร่อยที่เขื่อนวชิราลงกรณ์ 2
9.00 น. เดินทางมาบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ (ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร)
13.00 น. ถึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ 2 (ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร)
- ที่พัก ณ บ้านพักเขื่อนวชิราลงกรณ์ 2
- เลื่อนน้ำ
(เขื่อนวชิราลงกรณ์ 2 จะมีการเปิดน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ 2)
หมายเหตุ : ระหว่างทางไปบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ จะมีการแวะดูทิวทัศน์เขื่อนวชิราลงกรณ์ และเขื่อน
กั้นแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี

วันที่ 3 บึงเขื่อนวชิราลงกรณ์

6.00 น. ชมพระอาทิตย์ขึ้นที่เขื่อนวชิราลงกรณ์
10.00 น. เดินทางมาบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ (ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร)
13.00 น. ถึงเขื่อนวชิราลงกรณ์
- รับประทานอาหาร - เลื่อนน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์
14.00 น. เดินทางไปบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ (ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร)
15.00 น. เดินทางมาบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์

หมายเหตุ : - ระหว่างทางไปบึงเขื่อนวชิราลงกรณ์ จะมีการแวะดูทิวทัศน์เขื่อนวชิราลงกรณ์ และเขื่อน
กั้นแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี

ค่าใช้จ่าย 17,400 บาท ต่อกลุ่ม (10-12 คน)

หมายเหตุ : ค่าใช้จ่ายนี้ยังไม่รวมค่าเดินทางและค่าที่พัก

ติดต่อสอบถามและจองการเดินทางส่วนตำบลเขื่อนวชิราลงกรณ์

056-425575-8

หรือ 086-8515423, 082-2355117

ที่มา: เพชรรายทศ แซ่หลี่ และคณะ (2567)

เที่ยว ปีใหม่ม้ง

บ้านเข็กน้อย

ทริปปะเหรี่ยงวัฒนธรรม 2 วัน 1 คืน

ช่วงเดือนธันวาคม - มกราคม

วันที่ 1 งานปีใหม่ม้ง

9.00 น. เดินทางเข้าร่วมประเพณีปีใหม่ม้ง

- ชมการแสดง - การตีลูกช้าง - การโยนลูกช่วง
- ชนวัว - รดน้ำ

12.00 น. ท่องเที่ยวบริเวณในหมู่บ้านหรือบริเวณใกล้เคียงที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม เช่น ข้าวไร่ไคดำ ม้งเซนต์อร์ เป็นต้น

- รับประทานอาหาร - เลือกซื้อของฝากของที่ระลึก

16.00 น. เดินทางเข้าที่พักทำธุระส่วนตัว

18.00 น. เข้าร่วมประเพณีปีใหม่ม้งในช่วงกลางคืน

- ชมการแสดง - รับประทานอาหารภายในงาน

21.00 น. เดินทางเข้าที่พัก พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 2 งานปีใหม่ม้ง

9.00 น. รับประทานอาหารเช้า อาหารท้องถิ่น (ข้าวใหม่ม้ง)

10.30 น. รับฟังและเรียนรู้เกี่ยวกับการปักผ้า

- ชมผ้าเขียนเทียน - ชมการสาธิตการปักผ้า

13.00 น. เลือกซื้อสินค้า หัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ของชาวม้งในงานประเพณีปีใหม่ม้ง

- รับประทานอาหาร - เลือกซื้อของฝากของที่ระลึก

15.00 น. เดินทางกลับ

หมายเหตุ : งานปีใหม่ม้งไม่เสียค่าเข้าชม

การตำข้าวบูก (ผัดขำม้ง)

การแสดงในประเพณีปีใหม่ม้ง

กิจกรรมการโยนลูกช่วงของหนุ่มสาว

เมนูอาหารประเพณีกับข้าวใหม่ม้ง

การแสดงชุดม้ง

ชมการแสดง

ชมการชนวัว

ที่มา : กับเที่ยวเพชรบูรณ์ > เขาค้อ > ประเพณีปีใหม่ม้ง 2566 ๑๕ ต.ก.ม. เขาค้อ เพชรบูรณ์

ติดต่อสอบถามองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย 056-425575-6 KHEKNOISAO@GMAIL.COM

ภาพที่ 5 ตัวอย่างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม (ประเพณีปีใหม่ม้ง) 2 วัน 1 คืน
ที่มา: เพชรรายุทธ แซ่หลี และคณะ (2567)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ตำบลเข็กน้อยเป็นชุมชนชาวม้งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง โดยเฉพาะในด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี และเกษตร นอกจากนี้ยังเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเขาค้อ ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียง ทั้งสองปัจจัยนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Buhalis (2000) ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาวได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ญัฏฐพัชร มณีโรจน์ (2560) ที่ชี้ว่าศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและทำเลที่ตั้งที่เข้าถึงง่ายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิราภรณ์ แก้วมณี (2558) และ นัชชา เพิ่มสุภักกุล และสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2563) ที่พบว่าการนำทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถสร้างผลประโยชน์ให้กับชุมชนในระยะยาวได้

อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน พบว่า แม้ตำบลเข็กน้อยจะมีทรัพยากรที่โดดเด่น แต่ยังขาดกลไกความร่วมมือภายในระหว่างผู้นำและประชาชน ส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปได้

แบบต่างคนต่างทำและไม่ต่อเนื่อง การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจให้กับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ตรียากานต์ พรหมคำ (2565) ที่ได้ศึกษาแล้วพบว่าชุมชนบ้านร่องกล้าในอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าประสบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเนื่องจากมีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ จริญญา คงเพชร (2563) ที่ได้ศึกษากรณีของตลาดน้ำท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม แล้วพบว่าความร่วมมือและความร่วมมือภายในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวภายนอกไม่สามารถรับรู้ข้อมูลและเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัจฉรวรรณ เพ็ญวันศุกร์ (2565) และ นพรัตน์ ทรงสายชลชัย และคณะ (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์และการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านโครงสร้าง เช่น ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดิน การใช้ไฟฟ้า และข้อกฎหมายที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันวา เบญจวรรณ และชุติพงศ์ สมทรัพย์ (2561) ที่ได้กล่าวถึงข้อจำกัดทางกฎหมายในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ควรมีการปรับแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ป่าและพื้นที่อุทยานกับพื้นที่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวได้

จากการพัฒนาแบบการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชน ทำให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่จำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและผจญภัยเชิงวัฒนธรรมประเพณี เชิงเกษตรและการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน รูปแบบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการนำทุนทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว (Experiential Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560) ตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวที่ได้สามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก และสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก ทำกิจกรรมและใช้จ่ายในชุมชน เป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และใช้ประโยชน์จากทุนทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมและความร่วมมือภายในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลเข็กน้อย เนื่องจากตำบลเข็กน้อยเป็นชุมชนใหญ่ และมีความเป็นอัตลักษณ์ของชาวม้งที่เน้นการเกษตรเป็นหลัก ดังนั้นอาจจะให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย และผู้ประกอบการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนและจัดตั้งเครือข่ายในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เข้มแข็ง มีข้อตกลงในการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวร่วมกัน

2. การประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญที่ชุมชนยังขาดอยู่ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ ดังนั้นจึงควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือผู้รับผิดชอบในการทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหรือโปรแกรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจของชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มนักเดินป่า กลุ่มออฟโรด เพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายและเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในชุมชน

3. พื้นที่ตำบลเข็กน้อยเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาข้อพิพาทด้านสิทธิและการครอบครองที่ดินมาอย่างยาวนาน แม้จะมีการเรียกร้องและหารือกันหลายครั้ง แต่ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข ข้อจำกัดด้านกฎหมายเหล่านี้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยและ

กรมธนารักษ์ ควรเร่งหาหรือ เพื่อหาข้อสรุปหรือแนวทางในการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และ
ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำเครือข่ายหรือเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนอื่นในอำเภอเขาค้อ
หรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและขยายโอกาสทางการท่องเที่ยวในระดับภูมิภาค
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการหรือการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนว
ทางแก้ไขปัญหาด้านเอกสารสิทธิ์และข้อกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพืชเฉพาะถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชนของตำบลเข็กน้อยเพิ่มเติม เพื่อใช้
เป็นข้อมูลประกอบและส่งเสริมการจัดกิจกรรมเดินป่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย)

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (18 มีนาคม 2567). *สรุปสถานการณ์พักแรม จำนวนผู้เยี่ยมชม และรายได้จากผู้
เยี่ยมชม เดือนมกราคม ถึงธันวาคม 2566*. <https://www.mots.go.th/news/category/705>
- โกนิษฐ์ ศรีทอง. (2563). *กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. ศูนย์จัดการความรู้และถ่ายทอดผลงานวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2560). *หลักการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)*.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จรรย์ญา คงเพชร. (2563). ความสำเร็จการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดน้ำท่าคา จังหวัด
สมุทรสงคราม. *วารสารพัฒนสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร*, 23(2), 42-51. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsd/article/view/245930>
- จิราภรณ์ แก้วมณี. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านหัวเขา
จีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 26(2), 1-11.
<https://doi.org/10.14456/asj-psu.2015.14>
- จุฬา เจริญวงศ์ สดุดี คำมี และวิภาวดี พรพุดพิพันธุ์. (2566). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาคส่วนที่
เกี่ยวข้องเพื่อการจัดการและการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมตำบลเข็กน้อย
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(7), 667-681.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/download/265170/181146/1059424>
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2),
25-46. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jitt/article/view/113060>
- ตริยากานต์ พรหมคำ. (2565). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิดการจัดการแบบร่วมมือกัน
กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าและชุมชนบ้านร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก*.
[ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository.
<http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5376>
- ธันวาท เบญจวรรณ และชุตติพงศ์ สมทรัพย์. (2561). ข้อจำกัดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์โดยชุมชนมีส่วน
ร่วมพิจารณาจากบริบทของกฎหมาย. *พิษณุเวชสาร*, 14(2), 173-191. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/pikanasan/article/view/120457>
- นพรัตน์ ทรงสายชลชัย ผกามาศ ชัยรัตน์ และชมพู พงษ์ จิตติถาวร. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 14(1), 115-131.
<https://doi.org/10.14456/tnsujournal.2022.34>

- นัชชา เพิ่มสุภักกุล และสมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2563). ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านไร่กองขิงและชุมชนแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 26(3), 36-54. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/CUTJ/article/view/240696>
- แนวหน้า. (27 ตุลาคม 2561). เพชรบูรณ์ชู 'บ้านเข็กน้อย' ต้นแบบท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 'มนต์เสน่ห์แห่งเขาค้อ'. <https://www.naewna.com/likesara/373014>
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา ینگุทธ สืบทยาพ และอุไร ยังชีพสุจริต. (2563). เข็กน้อย 50 ปี สมรภูมิและสิทธิที่ดิน. หจก. วนิดาการพิมพ์.
- พัฒน์มาศ วงศ์พัฒนศิริ. (2562). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.).
- เพชรายุทธ แซ่หลี่ วชิระ วิจิตรพงษา หทัยชนก พวงแย้ม อลงกรณ์ เมืองไหว ธนิตา โขนงนุช ศุจินธร ทรงสิทธิเดช และชิตณรงค์ เพ็งแดง. (2567). การจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ [รายงานวิจัย]. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- วาร์ชต์ มัธยมบุรุษ. (10 เมษายน 2560). ระบบการท่องเที่ยว. GotoKnow. <https://www.gotoknow.org/posts/627366>
- วิภากรัศมี พรพุดพิพันธุ์ จุฬา เจริญวงศ์ และสฤติ คำมี. (2566). การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารการบริหารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(8), 1301-1315. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/download/265625/180884/1055529>
- วีรญา พรประสิทธิ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. [ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร]. NU Intellectual Repository. <http://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/handle/123456789/5883>
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว. (2567ก). โครงการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย ปี 2567 รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 ข้อมูลครึ่งปี 2567 (มกราคม - มิถุนายน). การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. <https://intelligencecenter.tat.or.th/articles/72423>
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว. (2567ข). รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 3 โครงการสำรวจเพื่อการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ปี 2567. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. <https://intelligencecenter.tat.or.th/articles/66773>
- สุพล ศิริ พระมหามานกมล กิตติญาโณ (ตีมีหาญ) และกษิตศ รอดน้อย. (2568). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 10(2), 46-56. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMSD/article/view/283987>
- สุรพงษ์ เพิ่มพล และศรีธัญญา ศรีทอง. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารการบริหารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(7), 275-288. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/download/265498/180401>
- องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570). https://www.kheknoi.go.th/Pages/plan_pdl_detail/1
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2566). แผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 และแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. https://www.dasta.or.th/uploads/files/202304/1682580274_a757027dc3d614939cb9.pdf

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2568). วิสาหกิจชุมชนกลุ่มโฮมสเตย์บ้านนาต้น
จั่น. <https://cbtthailand.dasta.or.th/webapp/community/content/1311/>
อัจฉราวรรณ เพ็ญวันศุกร์. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ชุมชนบางตะบูนและชุมชนบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารเพื่อการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 4(1), 97-114. [https://so04.tci-](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSTD/article/view/258240)
[thaijo.org/index.php/JSTD/article/view/258240](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSTD/article/view/258240)

เอกสารอ้างอิง (ภาษาอังกฤษ)

Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*,
21(1), 97-116. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00095-3](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00095-3)

คณะผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพชรายุทธ แซ่หลี่

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 ม. 5 ต.พลายชุมพล อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
e-mail: phetcharayud@psru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อลงกรณ์ เมืองไหว

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 ม. 5 ต.พลายชุมพล อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
e-mail: alongkorn@psru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วชิระ วิจิตรพงษ์ชา

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 ม. 5 ต.พลายชุมพล อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
e-mail: wachira.tran@psru.ac.th

ชิตณรงค์ เพ็งแดง

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 ม. 5 ต.พลายชุมพล อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000
e-mail: chitnarong_p@psru.ac.th